

Strategi för en liberal kosmopolit

Den politiska utvecklingen i västvärlden utgör en källa till oro för liberala kosmopoliter – den globala ”elit” som nu alltmer kritiserats för att ha genomdrivit en politik som har framkallat populismen. Kritiken verkar ha följande struktur. Den börjar med att konstatera att det finns ett stort missnöje bland stora väljargrupper, som ofta relaterar till globaliseringen. Detta missnöje förklaras från vänsterhåll oftast med hur inkomstfördelningen har utvecklats: Det sägs att många människor är upprörda över att ojämlikheten har ökat och, mer specifikt, över att de själva har missgynnats ekonomiskt relativt andra grupper. Arbetslösa män i tidigare industriregioner – t ex i det skorstålet i USA:s mitt – utgör ett exempel på detta. Mer konservativt lagda lägger däremot i regel tonvikten vid kulturella faktorer: Många människor känner sig hotade i sin identitet när invandrare kommer och när män förväntas respektera, och inte uttrycka förakt mot, kvinnor och homosexuella. I stället vill de ha stabila och fasta normer av mer traditionellt snitt.

Att många väljare sparkar bakut på dessa sätt inför globaliseringen i vid mening sägs alltså förklara fenomen som Brexit, Trump och Le Pen – och skulden läggs delvis på den liberala ”eliten”, som genomdriver ekonomisk-politiska reformer som ogillas av många väljare.

Lösningen blir då, enligt detta synsätt, att ändra politisk inriktning. Det liberala projektet bör överges i betydande delar – inte för att det är önskvärt i sig utan för att förhindra en mer genomgripande triumf för antiliberala krafter. Det kan handla om att mer protektionism bör accepteras, att migrationen bör begränsas ytterligare, att nationen ska betonas som den självklara enheten för utformningen av politik, att skatter på höginkomsttagare och företag samt bidrag ska höjas, att subventioner till ekonomiskt nedgående regioner ska ges och att liberalismens ”tomrum” måste fyllas med stöd till en gemensam, gärna på religion grundad, kultur.

Jag är skeptisk till en sådan ”lösning”. Om vi tänker oss att vi har en ekonomisk-politisk ordning (EPO) som vi föredrar över alla andra, EPO^* , säger kritikerna att vi bör förespråka en alternativ sådan, EPO^A , för att stävja populisterna, som förespråkar EPO^P . De medger att det uppkommer en kostnad för oss att acceptera EPO^A , låt oss kalla den $K^A = U(EPO^*) - U(EPO^A)$, där U uttrycker något slags samhällsnytta, men den förespråkas ändå därför att vi annars får en ännu större kostnad, $K^P = U(EPO^*) - U(EPO^P)$, ty $K^P > K^A$. Jag har tre kritiska kommentarer till detta synsätt.

För det första: Varför vara så defaitistisk? Det är sant att populismen har vunnit ett ökat och relativt stort stöd i många länder, men det handlar om

ganska jämna utfall i valen. Trump fick inte flest röster, och Brexit-vinsten var knapp. Det finns alltså en ungefär lika stor del av väljarna i de här fallen som avvisar EPO^P som stödjer den. Varför inte tro på möjligheten att argument för EPO* har förmåga att leda till vinst för EPO* framöver så att såväl K^A som K^P undviks? Ett annat sätt att uttrycka detta är att kritiken verkar innefatta ett extremt antagande: att sannolikheten för EPO^P är 1 om EPO* förespråkas. Detta är rimligen en felsyn: Kanske är sannolikheten för EPO* 0,5 och sannolikheten för EPO^P 0,5 om EPO* förespråkas? I så fall kan samhällsnyttan (i vid mening) mycket väl bli större av att förespråka EPO* än av att förespråka EPO^A: Det beror på storleken på K^A och K^P och på hur sannolikheterna för de olika alternativens genomförande ser ut.

För det andra: Det tycks mig som om kritikerna är statiska i sin analys, i så motto att de verkar utgå från att förespråkande av EPO^A inte förskjuter medianpositionen i politiken så att det blir lättare, över tid, att förespråka och vinna gehör för EPO^P och kanske ännu värre ekonomisk-politiska ordningar (fascism, nazism, kommunism). EPO^A kan medföra normalisering och att många börjar tänka: "Varför bara gå halvvägs? Låt oss fortsätta mot EPO^P!"

För det tredje: Kritikerna verkar se människors uppfattningar som exogena. Kanske kan missnöjda väljare faktiskt fås att ändra synsätt om den liberala "eliten" blir bättre på att förklara sin politik och dess utfall? Om man med olika konkreta berättelser kan klargöra hur globaliseringen har lyft enorma mängder människor ur fattigdom och lidande kanske förståelsen för frihandel ökar. Och om fler blir öppna med sin sexuella läggning kanske kulturkonservativa väljare, vars vänskapskrets och familj kan komma att innefatta öppet homosexuella, blir mer förstående och accepterande – utan att man behöver gå dem till mötes och sluta göra lagar jämlika. Se bara på hur opinionen för äktenskap mellan personer av samma kön har förändrats kraftigt i liberal riktning i USA på senare år. Det är inte säkert att EPO^A är den bästa vägen att gå för att undvika EPO^P.

Det finns alltså enligt mitt sätt att se på saken goda skäl för den liberala kosmopolitiska "eliten" att fortsätta förespråka den ekonomisk-politiska ordning som tros ge högst samhällsnytta.

Niclas Berggren